

AKTIEÄGANDE DEMOKRATI

Av sekreterare GÖRAN ELGFELT

DET SOCIALISTISKA och det borgerliga systemet ställer helt olika krav på samhällsmedlemmarna. I ett genomfört socialistiskt system inordnas människorna i kollektivet, de får sig en arbetsuppgift förelagd och har endast att utföra denna. Det borgerliga samhället däremot ställer helt andra krav på individen. Han är i det borgerliga samhället tvungen att oupphörligt ta egna initiativ, han tvingas att ta ansvar. En ökad samhörighetskänsla mellan produktionsfaktorerna arbete och kapital samt en ökad ansvarskänsla är på längre sikt absolut nödvändiga förutsättningar för en framgångsrik borgerlig politik. Marknadshushållningen skapar visserligen det rätta, gynnsamma klimatet för viljan och förmågan till självständiga insatser. Detta är dock inte tillräckligt, så länge som stora grupper medborgare betraktar kapital och egendom med nedärvd och av socialistiska agitatorer intrumfad misstänksamhet. Det är i detta sammanhang som målsättningen om en egendomsägande demokrati är så väsentlig. Om vi kan göra hela svenska folket till personliga ägare, så har vi därmed också

skapat den nödvändiga samhörighetskänslan mellan arbete och kapital. Det är dock inte tillräckligt att propagera för att människorna skall skaffa sig egnahem och bankkonton. Ägarepositionen är visserligen i sig mycket betydelsefull, men än viktigare är att människorna blir delägare i själva produktionsapparaten. Då det är praktiskt omöjligt för varje medborgare att bli direkt ägare eller delägare i ett företag måste man i stället inrikta sig på en kraftig ökning och spridning av aktieägandet.

Den spridning av aktieägandet som skett under de senaste åren, i det att en ständigt ökande grupp nya aktieköpare börjat uppträda på börsen, är i detta sammanhang mycket glädjande. Detta ökade intresse för aktieplaceringar måste dock i tid tillvaratagas genom en ökning av utbudet på aktiemarknaden. De båda senaste årens utveckling på börsen utgör en fingervisning om vad som kan komma att hända, om inte snabba åtgärder för att höja utbudet kommer till stånd. Tack vare en ständigt ökad efterfrågan utan samtidig ökning av tillgången på placeringsobjekt har

kurserna på endast drygt ett år stigit med cirka 50 procent. Detta har därtill inträffat under en period då konjunkturen varit utpräglad svag och då företagen i många fall fått se sin räntabilitet sjunka. Kurserna har drivits upp så högt att många papper inte ens uppfyller minimala förräntningsanspråk. Det skall dock inte undanskymmas att även andra faktorer än den stigande efterfrågan medverkat till den enastående kursuppgången, bland annat förväntningar inför sjustatsmarknaden och om fortsatt inflation samt diskontering av det behådade slopandet av den extra bolagsskatten. Redan nu är således intresset för ett ökat aktieäggande större än möjligheterna att tillfredsställa det. Vill man söka snabbt sprida aktieägandet är det därför nödvändigt att i första hand öka tillgången på aktier på marknaden.

Det kan tyckas egendomligt att tillgången på aktiemarknaden är så snävt begränsad, samtidigt som hela näringslivet under efterkrigstiden formligen ropat på mer kapital för nya investeringar. Förklaringen är emellertid enkel. Det är den socialdemokratiska skattepolitiken som lagt hinder i vägen. Om ett företag vill vända sig till sina aktieägare för att genom en nyemission få nytt kapital, så blir detta med nuvarande skattesatser mycket dyrbart. För närvarande uppgår den genomsnittliga stats- och kommunalskatten för ett aktiebolag till

mellan 57 och 58%. Ett företag som ger 8% utdelning måste för att inte tvingas sänka utdelningen förränta det genom nyemissionen erhållna kapitalet med ungefär 19% för att kunna betala skatt och utdelning. Det är uppenbart att näringslivet under sådana förhållanden sökt finna andra utvägar att finansiera sina nyinvesteringar. Genom att inte utdela vinstmedlen har företagen i stor utsträckning kunnat klara sina investeringar med hjälp av självfinansiering, i andra hand har man anlitat krediter, i den mån sådana kunnat erhållas.

Förutom att skattelagstiftningen är utformad så att den i det närmaste omöjliggör nyemissioner, försvårar den dessutom, genom realisationsvinstbeskattning, för aktieägarna att sälja sina aktier. En aktieägare som inte haft sina aktier minst fem år kan inte avhända sig dessa utan en avsevärd skatteförlust. Detta bidrar till att minska utbudet och verkar dessutom förstärkande på kursrörelserna. På en normalt fungerande börs hejdas kraftiga kursrörelser relativt snabbt av spekulanten. Vid en nedåtgående tendens skyndar spekulanterna att köpa aktier till relativt billigt pris för att snabbt kunna göra en vinst. Vid en uppåtgående rörelse skyndar spekulanterna däremot att sälja sina papper och ta hem vinsten vilket ökar utbudet och stoppar den uppåtgående rörelsen. Denna spekulantenens sunda

och utjämnande effekt saknas praktiskt taget helt på vår aktiebörs.

Många olika vägar att öka aktieutbudet kan naturligtvis tänkas. Av dessa skall några här närmare beröras.

Den viktigaste vägen, därför att den kunde innebära den kvantitativt sett största ökningen av utbudet, är givetvis att stimulera företagen till att finansiera sin rörelse i större utsträckning genom nyemissioner. Den har dessutom den fördelen att utbudet i viss utsträckning skulle komma att anpassas efter den ökande efterfrågan. Man undviker således med denna metod en omedelbar och kraftig ökning av utbudet som kan tänkas sänka kurserna. En stimulans till ökad finansiering via ökning av företagens aktiekapital har emellertid även en annan fördel än utbudsökningen. Den skulle nämligen innebära att företagets anspråk på kreditmarknaden minskade till förmån för kanske framförallt kommunerna. För att kunna stimulera företagen att företa nyemissioner är det emellertid nödvändigt att tillse, att detta sätt att anskaffa nytt kapital ej kostar väsentligt mer än ordinarie krediter och självfinansiering. Det är därför nödvändigt att drastiskt beskära eller helt avskaffa bolagsbeskattningen. Ett totalt avskaffande av bolagsbeskattningen är åtminstone på kort sikt omöjligt av statsfinansiella skäl. Denna ger nämligen statskassan över 1 miljard kronor årligen. Att helt slopa

skatten är heller inte nödvändigt. Den del därav som faller på icke utdelade vinstmedel lägger nämligen ingen extra börda på företagen vid nyemissioner. Tvärtom torde det vara förmånligt om skatten på denna del av företagets vinst inte sänkes. Detta skulle nämligen ge företagen en impuls att utdela en större del av årsvinsten än vad som f. n. är fallet, då de härigenom kunde nedbringa sin totala beskattning. Ytterligare medel skulle därmed ställas till förfogande, dels för ökad aktieplacering, dels för den hårt ansträngda kreditmarknaden. Systemet med lägre skattesats för utdelad än för icke utdelad vinst skulle även medföra den fördelen, att det bidrog till att överföra de årliga kapitaltillskotten på marknaden från äldre välkonsoliderade men stagnerande företag till företag under stark expansion. För närvarande kan välkonsoliderade företag med relativt små expansionsmöjligheter genom självfinansiering företa investeringar som ger mycket låg räntabilitet, medan högräntabla investeringar i många företag inte kan göras, då företagen ej kan erhålla medel härför på den ansträngda kreditmarknaden och då vägen över nyemissioner blir för dyrbar. Det är dock troligen inte möjligt att i ett slag avskaffa skatten på utdelad vinst. Effekten på statsfinanserna skulle sannolikt bli alltför stark. En mycket kraftig sänkning följt av ett successivt avskaffande är emellertid nödvändig.

En lägre beskattning av utdelade vinstmedel än av icke utdelade skulle sålunda medföra två väsentliga fördelar, dels skulle den framkalla en ökning av antalet nyemissioner och därmed av utbudet på aktiemarknaden, vilken kan läggas till grund för en spridning av aktieägandet, dels skulle den dirigera sparandet från investeringsobjekt med lägre till sådana med högre räntabilitet till förmån för hela folkhushållet. Västtyska regeringen har i detta avseende visat att den till fullo förstått de stora fördelar som här är att hämta. Där sänktes förra sommaren skatten på utdelad vinst drastiskt och utgör nu endast 15 %.

Givetvis finns det emellertid andra utvägar att öka utbudet av aktier. En sådan, som delvis har beträffats i Västtyskland och Österrike, är att på marknaden emittera aktier i tidigare statsägda företag. Av svenska statsägda företag är det av skilda anledningar endast LKAB och ASSI som skulle kunna komma ifråga vid emission av dylika s. k. folkaktier. Den utbudsökning som skulle komma till stånd genom sådana emissioner är ingalunda obetydlig. Enbart LKAB har ett aktiekapital på 500 milj. kronor och aktiernas marknadsvärde skulle troligen komma att utgöra mer än 2 miljarder kronor, ett belopp som motsvarar ungefär 5 års omsättning på aktiebörsen. Det är sålunda självklart att ett dylikt utbud inte kan göras omedelbart utan måste

ske i etapper. Storleksordningen av det statliga aktieägandet på ett område, som i en fri marknadshushållning borde tillkomma enskilda, visar, att man enbart genom denna åtgärd under ett antal år skulle kunna ernå den nödvändiga ökningen av utbudet på aktiemarknaden.

Måhända är det även möjligt att på ytterligare en tredje väg öka tillgången på aktier i marknaden. Det är nämligen inte otänkbart att aktier i företag som nu inte är noterade på börsen skulle kunna göras tillgängliga för aktieplaceraren. Beträffande ett fåtal företag kan det tänkas ske enbart genom att dessa företag upptas till notering på börsen. Flertalet av de företag som här kan bli aktuella är dock inte av den allmänna betydelse att detta vore lämpligt. Beträffande dessa företag kan det diskuteras, att eventuellt upprätta lokala börser på vilka aktier i medelstora företag inom börsens distrikt kunde noteras. Möjligt är emellertid att aktiehandeln på dessa börser bleve så obetydlig att projektet är praktiskt ogenomförbart.

När väl åtgärder för att öka utbudet är vidtagna, men först då, är tiden mogen att söka påverka opinionen för en spridning av aktieägandet. Denna propaganda måste dock ske med avsevärd försiktighet, så att inte många nya och oerfarna placerare råkar ut för bakslag, som för lång tid kan göra aktieägandet impopulärt. Det måste klart fram-

hållas för de blivande aktieägarna, att innehav av aktier inte endast innebär ett visst skydd mot inflation utan också medför ett avsevärt risktagande. På grund av riskmomentet är det nödvändigt att sprida sina placeringar på ett flertal företag inom skilda branscher. Detta är emellertid ofta svårt för den enskilde småspararen att åstadkomma, då han inte gärna kan köpa en aktie i varje företag. Det gäller därför att söka förmå de blivande aktieägarna att sluta sig tillsammans till så stora enheter att de kan sprida risken. Under senare år har det vuxit upp ett stort antal aktiesparkklubbar, som tjänar just detta syfte. Därutöver har aktiesparkklubben emellertid också den fördelen att inte varje aktieägare behöver mera ingående sätta sig in i hur aktiemarknaden fungerar och vilka företags aktier det vid varje tidpunkt är lämpligt att anskaffa. Det är tillräckligt om endast en eller ett fåtal av klubbens medlemmar som på grund av intresse eller yrke är särskilt lämpade härför har dylika kunskaper. Härigenom får aktieägaren en viss garanti för att han inte gör direkt huvudlösa inköp.

En annan väg att samtidigt stimulera till ökat aktiesparande och få till stånd den för småspararna nödvändiga samverkan vid aktieköpen är att söka förmå företagen att för sina anställda inrätta någon form av aktiesparfonder. Man skulle exempelvis kunna tänka sig att för varje krona en anställd avsätter till denna fond så skjuter företaget till ytterligare 25 öre, varefter fonden kontinuerligt köper aktier för de influtna sparmedlen. En dylik subvention till företagets aktiesparande anställda skulle säkerligen innebära en kraftig stimulans för en spridning av aktieägandet.

Om man genom åtgärder av här skisserat slag kunde göra en stor del av svenska folket till aktieägare, till delägare i vår produktionsapparat, tror jag att man därmed också hade skapat en stabil och säker grund för såväl ett framgångsrikt borgerligt styre av det svenska samhället som en snabbar ökning av framstegstakten grundad på ökat ansvarsmedvetande och mer utbredd och starkare initiativvilja hos den enskilde medborgaren.